

Ambigüitat i desordre

JOSEP RUAIX I VINYET

Una qualitat que ha de tenir l'estil a l'hora d'escriure o parlar és la claredat. El principal defecte que atempta contra la claredat del llenguatge, fent que el lector o oient no pugui entendre bé i de seguida el sentit del text, és l'ambigüitat, associada sovint al desordre.

En aquest treball —que reprèn i amplia el que es va publicar dins el nostre manual *Obs/2*, pp. 124-129— estudiarem, doncs, l'ambigüitat i el desordre. Ho farem aportant exemples defectuosos, entre cometes, subratllant-hi els mots afectats pel defecte; després, sempre que sembli oportú, comentant-ho una mica, entre parèntesis; finalment, donant, en cursiva (i a vegades abreujadament) la frase arreglada (advertint que la nostra solució no sempre és l'única possible). Quan no esmentem la font de l'exemple vol dir que es troba esmentada dins el nostre quadern *Pràctiques de correcció/2*, pp. 47-50 (on també n'hi ha més, d'exemples). Distribuirem la matèria en tres apartats: ambigüitat; desordre contra la genuïtat; desordre contra l'ordre empragmàtic. Al final donem la «Clau bibliogràfica».

Ambigüitat

Per tal d'estudiar l'ambigüitat, moltes vegades deguda al desordre, veurem tot un mostrari d'exemples en què es produeix, classificats segons el tipus de causa que fa que hi hagi tal ambigüitat. Advertim que potser en algun cas no s'hi produeix veritable ambigüitat, però sí estranyesa. Per altra banda, ja se sap que normalment el lector pot resoldre les ambigüitats mitjançant el context, però sempre és millor que l'autor eviti, en la mesura possible, qualsevol tipus d'ambigüitat o estranyesa.

1) Pronoms confusos

En primer lloc posarem exemples en què l'ambigüitat prové d'algun pro-

nom (feble o relatiu) que resulta confusori. Hom pot imaginar-se casos semblants:

— «El carnisser demana canvi al banc. Si dóna un bitllet de 10.000 ptes., com pot rebre'l?» (no es veu clar a quin terme es refereix el pronom feble; de fet, se suposa que es refereix al terme del mateix gènere [masculí] més pròxim [bitllet], però en realitat es refereix a *canvi*) > *El carnisser demana canvi al banc. Si dóna un bitllet de 10.000 ptes., com pot rebre aquest canvi?*

— «L'olivera agafa moltes malalties i cal fumigar-les sovint» (el pronom feble sembla referir-se a *malalties* [el darrer mot femení plural], però en la intenció del redactor vol referir-se a *oliveres*) > *L'olivera agafa moltes malalties; cal fumigar sovint aquesta planta.*

— «El fet que la llengua dels mitjans de comunicació s'encomani en fa necessari el rigor» (el pronom feble sembla referir-se a *mitjans de comunicació* [el darrer terme que podria ser pronominalitzat per *en*], però en la intenció del redactor vol referir-se a *la llengua dels mitjans de comunicació*) > *El fet que la llengua dels mitjans de comunicació s'encomani fa necessari que l'usin amb rigor.*

— «Que Déu et faci caure damunt tota mena de mals ...» (sembla que *et* sigui el subjecte de l'infinitiu *caure* [= *que tu caiguis damunt...*], quan en la intenció del redactor vol ser el compl. indirecte) > *Que Déu faci caure damunt teu tota mena de mals ...*

— «Fent cua a can Pujol: què i qui finança Banca Catalana?» (no es veu clar si *qui* fa de subjecte o de compl. directe) > *Fent cua a can Pujol: què i a qui finança Banca Catalana?*

— «Les autoritats del poble acusen Jesús, d'acord amb Pilat, que dicta sentència condemnatòria» (no es veu clara la funció de la partícula *que*, la qual es pot interpretar com una conjunció dependent del v. *acusar*, mentre que ha de ser un pronom relatiu) > *Les autoritats del poble acusen Jesús, d'acord amb Pilat, el qual dicta sentència condemnatòria.*

— «“La dona de la còfia” és el títol de la pintura de Picasso donada per la vídua de l'artista que ahir va ser penjada al Museu Picasso de Barcelona» (cas realment grotesc: sembla que el relatiu *que* tingui com a antecedent *la vídua de l'artista*, quan en realitat vol referir-se a *la pintura de Picasso*; la solució és fer precedir el relatiu per la conjunció *i*, amb la qual cosa l'oració de relatiu passa a ser coordinada amb el participi *donada...*) > *“La dona de la còfia” és el títol de la pintura de Picasso donada per la vídua de l'artista i que ahir va ser penjada al Museu Picasso de Barcelona.*

— «Vull començar manifestant que un servidor no és cap lingüista ni té cap formació que l'acrediti una relativa autoritat en el camp de la sociologia» (AA. VV., *Quin(s) model(s) de llengua escrita per als mitjans de comunicació?*, p. 101) > ... *ni té cap formació que li acrediti una relativa autoritat* (o bé *l'acrediti com una relativa autoritat*) *en el camp de la sociologia.*

— «El pare em va alçar i se'm va enfil·lar sobre les espatlles» (d'un original, abans de ser corregit) > *El pare em va alçar i em va enfil·lar sobre les seves espatlles.*

2) Mala col·locació del subjecte

En segon lloc posarem exemples en què l'ambigüitat prové de la mala col·locació del subjecte:

- «Glòria a Déu a dalt del cel, i a la terra, pau als homes que estima el Senyor» (de fet, molta gent recita aquest text de la missa dient *que estima el Senyor*, perquè sembla que *el Senyor* hagi de ser el compl. directe) > ... *pau als homes que el Senyor estima* (o bé *estimats del Senyor*).
- «Aquestes característiques són també pròpies de les “Fauls” de La Fontaine, que parcialment va traduir Carner en un volum aparegut en 1921» (sembla dir que La Fontaine va traduir Carner, però això és impossible [per raons cronològiques]) > *Aquestes característiques són també pròpies de les “Fauls” de La Fontaine, que Carner va traduir parcialment en un volum aparegut en 1921.*
- «En efecte, la religió a l'escola té una estructura curricular que exigeix qualitat acadèmica; el subjecte que la imparteix és bo, a més, que tingui una “empatia” envers allò que ensenya» (prolepsis o anticipació¹ confusionària: sembla que el subjecte gramatical del predicat *és bo* sigui *el subjecte que la imparteix*, quan en realitat és tota la resta de l'oració) > *En efecte ... qualitat acadèmica; és bo, a més, que el subjecte que la imparteix tingui una “empatia” envers allò que ensenya.*
- «Soledad Gustavo i Federico Urales eren els pseudònims de Joan Montseny i Teresa Mañé. Ambdós foren, ara fa un segle, uns grans difusors de l'anarquisme, com també els pares de Frederica Montseny, ministra de Sanitat entre 1936 i 1937» (d'un original, abans de ser corregit; lògicament, el lector atribueix els pseudònims als personatges d'una manera respectiva, mentre que el redactor de la frase, arbitràriament, canvia aquest ordre lògic) > **Federico Urales i Soledad Gustavo eren els pseudònims de Joan Montseny i Teresa Mañé ...**²
- 3) **Mala col·locació de l'adverbi**
- En tercer lloc posarem exemples d'una ambigüitat, que es produeix molt sovint, deguda a la mala col·locació de l'adverbi o terme equivalent (locució adverbial, complement modal):
- «Parlar de l'amor sempre és difícil» (sembla que l'adverbi *sempre* modifiqui el verb *parlar*, quan en la intenció del redactor vol modificar el verb *ser*) > *Parlar de l'amor és sempre difícil*. Una altra solució seria posar-hi coma: *Parlar de l'amor, sempre és difícil*. (Insistim que aquest defecte, sobretot amb l'adv. *sempre*, és molt freqüent, com es pot veure en les *Pràctiques de correcció* citades abans; raó de més per a fixar-s'hi bé i mirar d'evitar-lo.)
- «En canvi, per als qui no creuen, la pedra rebutjada pels constructors ara és la pedra principal» (sembla que l'adverbi subratllat modifiqui el participi *rebutjada*, quan en la intenció del redactor vol modificar el verb *ser*) > ... *la pedra rebutjada pels constructors és ara la pedra principal* (o bé *la pedra rebutjada pels constructors, ara és la pedra principal*).
- «Educar els fills cada dia és més difícil» (semblant a l'anterior) > *Educar els fills és cada dia més difícil*.
- «El bé que sentim ja és un inici de ...» (cas semblant als dos anteriors) > *El bé que sentim és ja un inici de ...*
- «Aniria bé d'ordenar les obres que hi apareixen per ordre cronològic» (sembla que el compl. modal *per ordre cronològic* es refereixi al verb *aparèixer*, quan en la intenció de l'autor es refereix al verb *ordenar*) > *Aniria bé d'ordenar per ordre cronològic les obres que hi apareixen*.
- «Però els esbirros del Sant Ofici van seguir les instruccions que havien rebut al peu de la lletra» (cas semblant a l'anterior) > *Però els esbirros del Sant Ofici van seguir al peu de la lletra les instruccions que havien rebut*.
- «La meua recerca hauria de ser interdisciplinària: d'història, d'espiritualitat, de moral, de fins i tot filosofia» (la loc. adverbial trenca el sintagma *de filosofia*) > ... *de moral, fins i tot de filosofia*.
- «El resum és un valor metalingüístic que participa del valor disjuntiu (resumir és dir quelcom ja dit de la manera més breu i sintètica) i del valor additiu, ja que en l'evolució del text sovint en marca la fi, la conclusió» (d'una gramàtica, abans de ser corregida) > ... (*resumir és dir de la manera més breu i sintètica quelcom ja dit*) ...
- «Joan Teixidor i Comes fou l'escriptor més brillant, precoç i polifacètic de la seva generació. [...] Teixidor de ben jove tenia una relació sòlida amb Carles Riba, que fou l'autèntic mestre de bona part de la generació, amb J.V. Foix, que li obrí les portes del diari *La Publicitat* com a col·laborador privilegiat, i amb Marià Manent i Tomàs Garcés» (A. Manent, *En un replà del meu temps*, p. 131) > ... [...] **De ben jove, Teixidor tenia una relació sòlida ...**
- «Els programes de tractaments per a aquestes nenes han de ser multidisciplinaris, cosa que totes les escoles no poden oferir» (AA. VV., *Treballs de recerca d'alumnes de batxillerat del Bages. Curs 2000-2001*, p. 59) > ... **cosa que no totes les escoles poden oferir**.
- «El “cafè per a tothom” és erroni perquè tothom no té les mateixes necessitats i, per tant, no és just ni equitatiu» (Avui, 10-10-2004, p. 1) > *El “cafè per a tothom” és erroni perquè no tothom té les mateixes necessitats*.
- «El referèndum europeu: Un sí deslluït. La participació no havia estat mai tan baixa a Manresa. Els manresans donen el 60 % al sí i el 32 % al no. El sí només s'imposa per cinc punts a Solsona. El no guanya en 20 pobles de la Catalunya central» (Regió 7, 21-2-2005, p. 1) > ... **El sí s'imposa per només cinc punts a Solsona ...**
- «Tot fa concloure, amb gairebé evidència, que el substrat més antic d'aquests ordines és fruit de l'Escola Tarraconense en la sisena centúria» (d'un original, abans de ser corregit)

1. Sobre aquest concepte, vegeu CC2, p. 32, nota 2.

2. Si, per curiositat, voleu més detalls sobre aquest cas, podeu consultar la GEC, s.v. *Frederica Montseny*.

> *Tot fa concloure, gairebé amb evidència, que el substrat ...*

- «Hem d'anar amb més compte, ve-t'ho aquí» (E. Teixidor, *Pa negre*, p. 196) > *Hem d'anar més amb compte, ve-t'ho aquí.*

4) Mala col·locació d'algun complement

En quart lloc posarem exemples de l'ambigüïtat produïda per la mala col·locació d'algun complement: determinatiu (o compl. del nom, compl. adnominal), que és el cas més freqüent, locatiu, etc. (recordeu que els complements modals o de manera els hem inclosos en l'apartat anterior, entre els adverbis):

- «El pla d'ajut a la família de la Generalitat amplia a tres anys l'excedència per maternitat» (sembla que el compl. determinatiu *de la Generalitat* es refereixi a *família* [com si parléssim de la família de la Generalitat], quan en la intenció del redactor es refereix a *pla* [de fet, es parla d'un pla de la Generalitat]) > *El pla de la Generalitat d'ajut a la família amplia a tres anys l'excedència per maternitat.*
- «L'exèrcit i l'economia malmesa assetgen Alfonsín. La tornada a les casernes dels militars no enterra els problemes» (cas semblant a l'anterior) > ... *La tornada dels militars a les casernes no enterra els problemes.*
- «Una lesió al turmell de Lineker torna a deixar el Barça sense el duet britànic» (cas semblant als dos anteriors) > *Una lesió de Lineker al turmell torna a deixar el Barça sense el duet britànic.*
- «Tinc diverses peticions sobre la taula d'ajut econòmic: de dos ordes missioners ...» (cas semblant als tres anteriors) > *Tinc sobre la taula diverses peticions d'ajut econòmic: de dos ordes missioners ...*
- «Escriu les frases ordenades en el teu quadern i completa-les» (sembla que el compl. locatiu *en el teu quadern* es refereixi a *ordenades*, quan

en la intenció del redactor es refereix a *escriu*) > *Escriu en el teu quadern les frases ordenades i completa-les.*

- «No cal traduir al castellà els papers escrits en català al registre civil» (cas semblant a l'anterior; la millor solució és passar el compl. locatiu, que és de tipus remot o lax³, al començament) > *Al registre civil no cal traduir al castellà els papers escrits en català.*
- «El mal temps fa esglaonar la tornada a Catalunya» (cas semblant a l'anterior) > *A Catalunya el mal temps fa esglaonar la tornada.*
- «Luciano Pavarotti actuarà en un Palau Sant Jordi ple a vessar. El tenor farà dissabte el concert que va ajornar davant 17.000 persones» (evidentment, no vol dir que l'ajornés davant 17.000 persones, sinó que el farà davant tal multitud) > ... *El tenor farà dissabte davant 17.000 persones el concert que va ajornar.*
- «El professor demana que li facin una llista de tots els articles de roba que coneixen en un temps limitat» (sembla que el compl. de temps es refereixi a *coneixen*, quan en la intenció del redactor es refereix a *facin*) > *El professor demana que li facin en un temps limitat una llista de tots els articles de roba que coneixen.*
- «Mitja horeta després del cafè s'acomiada amb un somriure de tothom» (sembla que *de tothom* sigui un compl. determinatiu del subst. *somriure*, quan en la intenció del redactor és un compl. preposicional del v. *acomiadar-se*) > *Mitja horeta després del cafè s'acomiada de tothom amb un somriure.*
- «Aquestes construccions van sempre separades per comes de l'oració principal» (d'una gramàtica, abans de ser corregida) > *Aquestes construccions van sempre separades de l'oració principal per comes.*
- «Gaudí va encarregar l'escultura a un singular, bohemí i excellent escultor tarragoní, Carles Maní i Roig, de prop de cinc metres d'alçada» (A.

Manent, *En un replà del meu temps*, p. 193) > *Gaudí va encarregar l'escultura, de prop de cinc metres d'alçada, a un singular, bohemí i excellent escultor tarragoní, Carles Maní i Roig.*

- «... però permeteu-me encara que us resumeixi el que va passar després: em vaig matricular a la universitat de periodisme i vaig treballar un parell d'anys en un setmanari de Puebla, però aviat vaig adonar-me que allò no era per a mi» (AA. VV., *La desgràcia de pecar i altres narracions*, p. 180) > ... *em vaig matricular de periodisme a la universitat i vaig treballar un parell d'anys ...*
- «D'ascendència valenciana, encara que nascut a Madrid, Luis Comenge Ferrer (1854-1916), metge higienista, historiador de la medicina i partidari dels corrents del positivisme, es traslladà a Barcelona en 1887, on treballà a les ordres de Jaume Ferran al Laboratori de Microbiologia Municipal, i on arribà a dirigir la secció d'Higiene Pública» (d'un original, abans de ser corregit; potser no hi ha gaire ambigüïtat, però sí desordre; de fet, aquest exemple ens va bé per a recordar que, en principi, l'antecedent ha de precedir el relatiu) > ... *es traslladà en 1887 a Barcelona, on treballà ...*
- «Un diumenge a la tarda, quan la primavera era ben entrada, vam rebre una visita a casa de mossèn Joan, que no ens havia vingut a veure des de la mort de l'avi» (d'una novel·la, abans de ser corregida) > ... *vam rebre a casa una visita de mossèn Joan ...*

5) Preposició (o alguna altra partícula) confusionària

En cinquè lloc posarem exemples d'ambigüïtat per culpa de l'ús d'alguna preposició (o d'alguna altra partícula) que resulta confusionària:

- «Em vaig proposar un estudi de Roger Bacon ...» (la preposició sembla indicar propietat o pertinença, quan en la intenció del redactor vol indicar matèria) > *Em vaig proposar un estudi sobre Roger Bacon ...*

3. Sobre aquest concepte, vegeu Obs/1, p. 59, nota 52, o bé CC2, p. 20.

- «Condemna dels bisbes del nou decret del govern sobre l'avortament» (la sèrie de complements determinatius genera foscor; la solució és canviar la primera preposició) > *Condemna per part dels bisbes del nou decret del govern sobre l'avortament.*
- «El tema del despreniment del prevere dels béns terrenals...» (no queda clar el valor de la preposició subratllada; la solució és canviar la preposició i, a més, l'ordre d'alguns elements de la frase) > *El tema del despreniment dels béns terrenals per part del prevere ...*
- «Cinc milions de cotxes circularan pel pont de la Puríssima» (la prep. *per* suggereix un compl. de lloc, quan en la intenció del redactor vol ser un compl. de temps) > *Cinc milions de cotxes circularan durant el pont de la Puríssima.*
- «Aquesta Memòria ens demostra que molta gent de la nostra diòcesi ha après a no tancar els ulls davant les necessitats dels altres —com féu Epuló amb Llätzer— i que ha assimilat l'exemple alliçonador del bon samarità» (*Memòria Càritas Vic 1997-2000*, p. 3; la partícula comparativa *com* pot resultar ambigua quan la frase anterior és negativa, ja que, en principi, queda afectada per la negativitat⁴) > *Aquesta memòria ens demostra que molta gent de la nostra diòcesi ha après a no tancar els ulls davant les necessitats dels altres —al contrari del que féu Epuló amb Llätzer— i que ha assimilat l'exemple alliçonador del bon samarità.*
- «CDC té clar que hi haurà desdoblament [de l'Eix Transversal], però es farà quan els índexs de trànsit ho aconsellin i sense cap mena de peatge, tal com plantejava Maragall en una de les seves darreres il·luminades propostes plenes d'incoherències» (*Parlem-ne*, set. 2001; cas semblant a l'anterior, ja que la prep. *sense* implica negativitat; de fet, segons el context de l'es-

crit, Maragall plantejava el pagament d'un peatge) > ... però es farà quan els índexs de trànsit ho aconsellin i sense cap mena de peatge, **al contrari del que plantejava Maragall** en una de les seves darreres il·luminades propostes plenes d'incoherències.

- «El català, a Espanya, no és pas llengua oficial de l'Estat, com ho és el flamenc a Bèlgica» (*Llengua Nacional*, IV trim. 2004, p. 7; cas semblant als dos anteriors) > *El català, a Espanya, no és pas llengua oficial de l'Estat, com sí que ho és el flamenc a Bèlgica.*
- «Les següents setmanes van ser tristes, a Sant Amanç. L'absència de l'avi era present en molts racons de la casa; a taula, ningú no va gosar asseure's al seu lloc, feia una mica de cosa entrar a la seva cambra, procuràvem no tocar les seves pertinences de roba, el calçat, la boina, el bastó...» (d'una novella, abans de ser corregida; no sabem a qui es refereix la partícula possessiva *seu*) > ... ningú no va gosar asseure's **al lloc d'ell**, feia una mica de cosa ...

6) Puntuació defectuosa

En sisè lloc posarem exemples d'ambigüitat per puntuació defectuosa, cas que és bastant freqüent; la majoria de vegades se soluciona amb una coma posada oportunament (cf. CC1, p. 158, paràgraf i):

- «Agafar el volant sovint desvetlla l'afany de competitivitat» (el lector, en principi, enganxa *sovint* amb *volant*, quan l'hauria d'enganxar amb *desvetlla*; de fet, aquest cas coincideix amb el que hem vist abans [grup 3: mala col·locació de l'adverbi], però sembla que aquí la millor solució, més que canviar l'adverbi [*sovint*] de lloc, és posar-hi coma) > *Agafar el volant, sovint desvetlla l'afany de competitivitat.*
- «Aquest obligat respecte a un text en què cada paraula compta òbviament m'ha guiat també en el treball

d'edició que ...» (cas semblant a l'anterior; és millor solució la coma que el canvi de col·locació de l'adverbi [òbviament], perquè el verb *m'ha guiat* ja va seguit d'un altre adverbi [*també*]) > *Aquest obligat respecte a un text en què cada paraula compta, òbviament m'ha guiat també en el treball d'edició que ...*

- «Els qui ho fan després se'n penedeixen» (cas també semblant als anteriors, i ací no aniria bé de col·locar l'adverbi [*després*] a continuació del segon verb per dos motius: perquè es trobarien en contacte dos verbs [*fan* i *se'n penedeixen*] i perquè l'adverbi, col·locat al final de la frase, quedaria massa destacat) > *Els qui ho fan, després se'n penedeixen.*
- «Tots els usuaris més o menys competents d'una llengua poden discriminar els escrits formals dels informals» (cas coincident amb el que hem vist abans [grup 4: mala col·locació d'un complement], però sembla que ací la millor solució, més que canviar de lloc aquest compl. determinatiu [*més o menys competents*], és aïllar-lo amb comes) > *Tots els usuaris, més o menys competents, d'una llengua poden discriminar els escrits formals dels informals.*
- «Pavarotti, Freni i Marton són els grans noms de la temporada que ve al Liceu» (el compl. locatiu *al Liceu* sembla referir-se al verb *ve*, quan segons la intenció del redactor és un compl. lax; la solució és posar-hi una coma o bé canviar el sintagma *que ve* per *vinent*) > *Pavarotti, Freni i Marton són els grans noms de la temporada que ve, al Liceu* (o bé *Pavarotti, Freni i Marton són els grans noms de la temporada vinent al Liceu*).
- «En tal marxà a França. Deixava en marxar la dona i dues criatures» (sembla que *la dona i dues criatures* sigui el subjecte del verb *marxar*, quan en la intenció de l'autor és el compl. directe de *deixava*; en rigor, aquí més que ambigüitat s'hi produeix el que nosaltres anomenem «contrarietat lingüística»

4. Dit d'una altra manera i seguint aquest exemple: si hem parlat de «no tancar els ulls davant les necessitats dels altres» (frase negativa), el *com* comparatiu ens fa pensar que Epuló tampoc no va tancar els ulls davant la necessitat de Llätzer; la paràbola bíblica, en canvi, ens diu que sí que va fer-ho.

[cf. Obs/2, p. 130] > *Deixava, en marxar, la dona i dues criatures.*

- «Màrius Torres. Fill de metge i metge. Poeta ...» (quan la conj. *i* no va precedida de coma implica coordinació del terme següent amb el terme anterior; aquí, per tant, literalment vol dir que el poeta era fill de dos metges; quan cal evitar això s'hi ha de posar coma; en aquest cas, a més, cal completar-ho posant-hi *ell mateix*) > *Màrius Torres. Fill de metge, i metge ell mateix. Poeta ...*

7) Altres casos d'ambigüitat, desordre o mala redacció

En setè i darrer lloc posarem exemples d'ambigüitat (o estranyesa) produïda per altres casos de desordre o mala redacció:

- «Hi ha hagut una tendència, evidentment, en la moda femenina, a tapar les extremitats de les senyores i de les senyoretetes, sistemàtica, de manera que l'escurçament d'avui és literalment sorprenent» (frase en què s'observa ambigüitat i desordre) > *Evidentment, en la moda femenina hi ha hagut una tendència sistemàtica a tapar les extremitats de les senyores i de les senyoretetes, de manera que l'escurçament d'avui és literalment sorprenent.*
- «El president egipci va dir que l'Estat ha de ser el marc de la convivència civil per a gent de cultures i religions diverses. És un principi que va plaure al 10 % dels cristians coptes d'Egipte i a gran nombre del 90 % dels musulmans» (frase ambigua i difícil d'entendre) > *És un principi que va plaure al 10 % dels egipcis, format per cristians coptes, i a gran nombre del 90 % restant, musulmans.*
- «N. G. ha resolt aquesta mancança bibliogràfica amb una edició crítica amb totes les garanties filològiques: reprodueix la darrera edició —ortogràficament normalitzada— d'Idillis i cants místics publicada en vida de Verdaguer, i autoritzada per ell, tenint en compte les edicions de l'obra, impreses també sota la seva supervisió» (d'una contraportada)

> ... amb totes les garanties filològiques: **reprodueix —ortogràficament normalitzada— la darrera edició d'Idillis i cants místics publicada en vida de Verdaguer ...**

- «Dalí, per la seva formació humanística i una visió holística del món, sap conjuminar, a la seva manera surrealista, el vell que l'enamora i el nou que l'encanta (Foix) i, així, al garatge del castell de Púbol hi conservà aparcada una vella calessa, primer carruatge dels antics propietaris, rebatejada pel pintor com la “calessa dels oblidats”, i, ben bé al davant, un espantós Cadillac nou, adquirit als Estats Units i matriculat al Principat de Mònaco, el qual —dit sigui a benefici d'inventari— serví únicament en dues ocasions: la primera, per al trasllat del cos mort de Gala, col·locat al seient del darrere, des de Portlligat fins a Púbol, la nit del 10 de juny de 1982, i, la segona, fent funció d'ambulància, per al trasllat del mateix Dalí des de Púbol fins a una clínica de Barcelona, ferit per l'incendi de l'habitació del castell on dormia, el 31 d'agost de 1984, acompanyat de col·laboradors, metges i fotògrafs» (d'un original, abans de ser corregit) > ... per al trasllat del mateix Dalí —ferit per l'incendi a l'habitació del castell on dormia, el 31 d'agost de 1984— des de Púbol fins a una clínica de Barcelona, acompanyat de col·laboradors, metges i fotògrafs.
- «Una constatació que hom ha fet més d'una vegada és l'escassa comunicació entre les ciències experimentals i la cultura humanística, sentida des de fa anys com un obstacle per al desenvolupament global del nostre temps» (d'un original, abans de ser corregit) > *Una constatació que hom ha fet més d'una vegada és l'escassa comunicació entre les ciències experimentals i la cultura humanística, **mancança sentida** des de fa anys ...*
- «Digues quants metres té l'alçada de la porta» (d'un llibre escolar, abans de ser corregit) > *Digues quants metres **d'alçada té la porta.***

A més dels casos exemplificats fins aquí, recordem que també es produeix

ambigüitat per altres causes estudiades per nosaltres en altres llocs. Així, per abús de la prep. *a* en lloc de *en* (vegeu *Punts conflictius...*, pp. 91-102, o bé CC2, p. 249), abús de *per* en lloc de *per a* (vegeu *Punts conflictius...*, pp. 136ss, o bé CC2, pp. 272-273), abús de *d'altres* per *altres* (vegeu *Punts conflictius...*, pp. 75-76, o bé CC2, p. 82), per abús de les oracions equacionals (vegeu Obs/2, pp. 114-117), per mala col·locació de l'adjectiu (vegeu Obs/1, pp. 105-109), etc. Pel que fa a la mala col·locació de l'adjectiu, val la pena de saber una cosa que en el passatge citat no es diu: que els adjectius determinatius o els complements també determinatius s'han de col·locar per ordre de més a menys relació amb el substantiu, és a dir, ha d'anar immediatament després del substantiu el terme que el determini més íntimament, i després l'altre o altres per ordre. Exemples:

- *L'Església com a institució **religiosa bàsica*** (no «L'Església com a institució bàsica religiosa», ja que primer parlem d'una *institució religiosa*, que a més considerem *bàsica*, i no pas d'una *institució bàsica* que a més considerem *religiosa*).
- *Consecució d'un creixement econòmic sostenible i no inflacionista en el marc d'una economia **de mercat oberta*** (no «d'una economia oberta de mercat», ja que ens referim a una *economia de mercat*, la qual a més considerem *oberta*, i no a l'inrevés).

Desordre contra la genuïtat

En aquest segon apartat del treball veurem una sèrie de casos en què hom ordena malament els mots de la frase, i ho fa malament perquè va contra l'ordre genuí (normal, usual, tradicional en català). No són casos en què es produeixi ambigüitat, però sí un ús defectuós (generalment, per imitació de l'ús castellà). Ho farem aportant exemples reals (i, així, a vegades contenen algun altre defecte, que també esmenarem), classificats per ordre alfabètic del mot que genera el desordre o, almenys, d'un dels mots que hi estan implicats. Al final comentarem el cas de prolepsi o anticipació del verb.

així

— «I com que tu no ets capaç de prendre aliment sòlid, sinó que et nodreixes encara, per així dir-ho, de llet, de mica en mica, per graus successius, podràs més fàcilment pujar de les coses més insignificants a les més elevades i tastar l'aliment celestial ...» (d'una traducció, abans de ser corregida; la construcció catalana genuïna sol posar, en aquesta expressió, l'adv. *així* després del verb, mentre que en castellà se sol usar bastant la forma *por así decirlo*) > ... *sinó que et nodreixes encara, per dir-ho així, de llet ...*

durar

— «no hi ha mal que cent anys duri» (d'un original, abans de ser corregit; vegeu DCC, s.v. *mal*) > *no hi ha mal que duri cent anys*

ençà

— «La nostra distinció entre “teologia política” i “política teològica”, enllà i ençà dels sentits que aquestes expressions puguin tenir històricament, és estrictament paral·lela a la distinció establerta per Hans Urs von Balthasar entre “teologia estètica” i “estètica teològica”» (d'un original, abans de ser corregit; l'ordre genuí dels adverbis subratllats és l'invers, perquè és lògic començar per allò que ens imaginem més a prop i continuar per allò que ens imaginem més lluny) > *La nostra distinció entre “teologia política” i “política teològica”, ençà i enllà dels sentits ...*

lladres

— «... cançons de bandolers i lladres ...» (d'un text, abans de ser corregit) > ... *cançons de lladres i bandolers ...*

més

— «El que més greu em sap és anar-me'n sense haver aconseguit un acord entre totes les parts afectades, al gust de tots i en benefici de tots» (*Cat. Cristiana*, 11-11-1999; en aquest tipus de construccions, l'adv. *més* sol anar després del verb; de passada hi farem un altre retoc) > *El que em sap més greu és anar-me'n sense haver aconseguit un acord*

entre totes les parts afectades, a gust de tots i en benefici de tots / «El que més greu em sap és que ells seran els que escriuran la història» (*Quaderns de Pastoral*, gener-febrer 2000, p. 11; de passada hi farem un altre retoc) > *El que em sap més greu és que ells seran els qui escriuran la història.*

— «L'Andreu va callar. Allò que més por li feia, que en Just tornés a embolicar-se en política, ja era un fet» (J. Bonals, *Viatge a l'entorn d'un gra d'arena*, p. 173) > ... *Allò que li feia més por, que en Just tornés a embolicar-se en política, ja era un fet.*

— «els temes gramaticals que més preocupaven aquests escriptors» (d'un original, abans de ser corregit) > *els temes gramaticals que preocupaven més aquests escriptors*

— «El que més m'impressionà no fou el fet que l'home arribés a la Lluna, sinó que ...» (*Quaderns de Pastoral*, gener-febrer 2000, p. 30) > *El que m'impressionà més no fou el fet que l'home arribés a la Lluna, sinó que ...*

— «el qui més amunt ha arribat ha de témer més» (traducció d'una obra castellana, abans de ser corregida) > *el qui ha arribat més amunt ha de témer més*

— «Aquesta última petició és la que més repeteix» (*Avui*, 29-8-2000, p. 48) > *Aquesta última petició és la que repeteix més.*

— «Més val tard que mai» (*Avui*, 21-5-2001) > *Val més tard que mai.*

millor

— «Al cap d'uns dies va poder reaccionar una mica, i es va aplicar la terapèutica que millor li anava en aquests casos: el treball» (J. Bonals, *Viatge a l'entorn d'un gra d'arena*, p. 182; el que dèiem sobre l'adv. *més* ho hem d'aplicar a l'adv. *millor*, comparatiu de l'altre; de passada hi farem un altre retoc) > *Al cap d'uns quants dies va poder reaccionar una mica, i es va aplicar la terapèutica que li anava millor en aquests casos: el treball.*

nostre

— «Es pot confirmar, un cop més, que en els temps passats la involucració

dels poders públics en els assumptes eclesials era el pa nostre de cada dia» (*Cultura*, Valls, des. 2001, p. 10; la fórmula tradicional del pare nostre conté, en castellà, l'expressió *el pan nuestro de cada día*, mentre que en català conté l'expressió *el nostre pa de cada dia*) > ... *en els assumptes eclesials era el nostre pa de cada dia.*

passat

— «La conferència de Jordi Pujol el passat dimarts s'ha d'interpretar com l'adéu definitiu en aquesta legislatura a la possibilitat que CiU entri a formar part del govern del PP» (*Avui*, 1-2-2002, p. 13; també aquí tenim un calc del castellà: *el pasado martes*) > *La conferència de Jordi Pujol dimarts passat s'ha d'interpretar ...*

pic

— «Enmig del repicar de pales i pics, Ubach va dirigir una salutació a Sir Woolley ...» (M. Gironell, *L'arqueòleg*, p. 202) > *Enmig del repicar de pics i pales, Ubach va dirigir una salutació a Sir Woolley ...*

ras

— «... diu curt i ras el que pensa» (d'un text, abans de ser corregit; el DIEC2, s.v. *ras*, enregistra la loc. verbal *dir una cosa ras i curt*) > ... *diu ras i curt el que pensa.*

— «Per alleugerir la cosa, em comprometo a fer-ho planer. Curt i ras» (*Regió 7*, 24-10-2000, p. 40) > *Per alleugerir la cosa, em comprometo a fer-ho planer. Ras i curt.*

res

— «... parlaven en uns termes que res tenen a veure amb les notícies dels diaris ...» (*Avui*, 26-2-2000; amb el pronom *res* passa una cosa semblant al que hem vist que passava amb l'adv. *més*, és a dir, que sol anar col·locat després del verb, prescindint del que facin en castellà) > ... *parlaven en uns termes que no tenen res a veure* (o *que no tenen a veure res*) *amb les notícies dels diaris ...*

— «Tots aquells horrors per a l'Andreu i els daltabaixos per al doctor no van alterar gens els costums ni

de l'un ni de l'altre, que van continuar acudint cada dia a treballar al laboratori de Retscanal com si res no hagués passat» (J. Bonals, *Viatge a l'entorn d'un gra d'arena*, p. 166) > ... *que van continuar acudint cada dia a treballar al laboratori de Retscanal com si no hagués passat res* / «Tots plegats continuem com si res no passés» (d'un original, abans de ser corregit) > *Tots plegats continuem com si no passés res.*

— «Si repartís tots els meus béns, si lliurés el meu cos per a ser cremat, però no tingués amor, de res no em serviria» (d'una traducció bíblica de 1Co 13, abans de ser corregida; notem que aquí el mot *res* va precedit de la preposició *de*) > ... *però no tingués amor, no em serviria de res.*

ser-hi

— «Posaven el vestit damunt un llit quan entrà la senyora Carme, que s'estranyà que no hi fos l'Antònia» (d'una novel·la inèdita) > ... *que s'estranyà que l'Antònia no hi fos* (o bé *que s'estranyà que no hi hagués l'Antònia*).

— «... la tradició eclesial que hi és en la base de la nostra confessió ...» (d'un original, abans de ser corregit) > ... *la tradició eclesial que hi ha en la base de la nostra confessió ...*

— «Hi ha hagut un incendi a la biblioteca alemanya Anna-Amalia, que havia estat declarada patrimoni cultural de la humanitat. [...] Per sort, hi era la gent. Les persones, capaces de les més grans misèries i de les més grans proeses, de ser herois i botxins, salvaren molts llibres. Cinc-centes persones van fer una cadena humana. Van poder treure, intactes, cent mil volums ...» (*Avui*, 16-9-2004, p. 5) > ... *Per sort, hi havia la gent* (o bé *la gent hi era*). *Les persones ...*⁵

tant

— «El plaer del gust depravat és enemic de la música sacra; no es pot negar que les músiques profanes, essent de fàcil comprensió, i sobretot molt rítmiques, tant són més agradables com més minsa és la veritable i bona educació musical de qui les escolta» (d'un original d'un text traduït de l'italià, abans de ser corregit) > ... *i sobretot molt rítmiques, són tant més agradables com més minsa és la veritable i bona educació musical de qui les escolta.*

tot

— «El mestre deixava de ser aquell instrument, tocat pel dit diví, que tot ho sabia i a qui res ni ningú no podia qüestionar ...» (*Rev. d'Igualdada*, abril 1999, p. 44; amb el pronom *tot* passa una cosa semblant al que hem vist que passava amb els mots *més* i *res*) > *El mestre deixava de ser aquell instrument, tocat pel dit diví, que ho sabia tot i a qui res ni ningú no podia qüestionar ...*

tractar-se

— «La imatge del vell assassí, tot pinxo, homenatjat pels militars xilens, com si d'un heroi es tractés, hauria de despertar la consciència (?) dels caps dels governs implicats en aquesta farsa» (*Regió 7*, 10-2-2000) > *La imatge del vell assassí, tot pinxo, homenatjat pels militars xilens, com si es tractés d'un heroi, hauria de despertar la consciència ...*

— «Un verb inacusatiu pot tenir un SN subjecte sense determinant sempre i quan aquest SN quedi en posició postverbal, com si d'un complement directe es tractés» (d'una gramàtica, abans de ser corregida) > ... *quedi en posició postverbal, com si es tractés d'un complement directe.*

Un altre cas de desordre contra la genuïtat és el que s'explica en Obs/1,

pp. 12-13, o bé CC/2, p. 29, en què es fa, imitant l'estil castellà, prolepsis (o anticipació) del verb, com es veu en els exemples següents:

— «Hi havia una vegada...» (*Avui*, 10-11-1999; calc del cast. *érase una vez*, manera com solen començar els contes, mentre que en català tradicionalment es diu: *una vegada hi havia*) > *Una vegada hi havia...*

— «A Pujol ja no el necessiten.— Agafa Pujol un avió. Es planta Pujol a Madrid. Va a veure el rei i tots els altres implicats en això de la Constitució de 1978. [...] Acaba Pujol la conferència. Piquen de mans com bojos (tots els que hi són). Pujol se n'estranya: “Però si els acabo d'advertir que s'equivoquen”» (*Avui*, 22-9-2003, p. 64) > *A Pujol ja no el necessiten.— Pujol agafa un avió. Pujol es planta a Madrid ... [...] Pujol acaba la conferència ...*

— «Vaig considerar la mort, durant anys i anys, durant uns cinquanta anys, inversemblant i inacceptable. Amb breus parèntesis primerencs de religiositat o llargs parèntesis en els quals la intensitat de la vida i sobretot de l'amor —“és l'amor més fort que la mort”, diu el *Cantar de los cantares*— la relegava a un racó obscur, la idea de la mort sempre hi va ser present» (*Avui*, 5-5-2003, p. 20; de passada hi catalanitzarem la denominació d'un llibre bíblic) > ... *i sobretot de l'amor —“l'amor és més fort que la mort”, diu el Càntic dels càntics— la relegava a un racó obscur ...*

— «Després de totes les consideracions que ens han fet els tres autors de l'article, què hi podem dir nosaltres? És clar que hem de fer cas o no de les seves afirmacions no per qui ho diu sinó pel que s'hi diu. Si són raonades amb arguments veritablement científics, n'hem de fer cabal. I sembla que és aquest el cas» (d'un original, abans de ser corregit) > ... *I sembla que aquest és el cas.*

5. Sobre la distribució, que en aquests tres exemples hem observat, de *haver-hi* i *ser-hi*, cal saber:

- s'usa el verb *haver-hi* quan el subjecte va després del verb i en les estructures sintàctiques que demanen el subjecte a principi de frase;
- s'usa el verb *ser-hi* en els altres casos (és a dir, quan el subjecte, que pot ser implícit, va abans del verb).

Exemples:

— *Que hi ha en Joan? —No, en Joan no hi és.*

— *En Joan no hi és, però hi ha la Maria.*

— *Qui hi ha? En Joan i la Maria no hi són pas.*

Hi ha problemes difícils. / Tu no vols veure els problemes, però hi són.

- «La resta de blocs o parts en què el nostre lingüista ha agrupat els articles deixa de banda la temàtica de l'estàndard i se centra bàsicament en la varietat mallorquina oral més comuna. Aquesta varietat pot ser examinada en estadis històrics precedents (*seria aquest* el cas de la part II, amb articles que es fonamenten en documents dels segles XIV, XV o XIX) o bé en l'oralitat contemporània ...» (d'un original, abans de ser corregit) > ... (*aquest seria el cas de ...*)
- «Com recorda la dita popular: *parlant s'entén la gent*» (*Qüestions de Vida Cristiana*, núm. 204, des. 2001, p. 103) > *Com recorda la dita popular: parlant la gent s'entén.*

Heus ací un altre cas de prolepsis verbal defectuosa, però no deguda a influència castellana sinó a una qüestió sintàctica relacionada amb la col·locació dels pronoms febles:

- [en un treball sobre toponímia mallorquina referent a noms de plantes] «*Foeniculum vulgare*. Popularment rep el nom de *fonoll*, o el més arcaïtzant *fenoll* que no sol registrar la cartografia toponímica, massa partidària de les solucions normatives. En són pocs els testimonis: *na Fonoll* (Artà), *es Camp des Fonoll* (Artà), *sa font des Fonoll* (Escorca), *es Fonollar* (Estellencs)» (*Butlletí Interior de la Soc. d'Onomàstica*, març 2003, pp. 63-64; cas de desordre perquè el predicat nominal [pocs] s'interposa entre el pronom feble [en] proclític i el subjecte [els testimonis] determinat per tal pronom; la solució és avançar el predicat nominal) > ... *solucions normatives. Pocs en són els testimonis ...*

Desordre contra l'ordre empragmàtic

Finalment, un altre tipus de desordre que podem comentar (encara que, en rigor, pertany més a la gramàtica que a l'estilística) és el que va contra l'ordre empragmàtic o funcional de la frase. Adients explicacions sobre aquest ordre les trobareu dins Obs/1, pp. 56-65, o bé

CC/2, lliçó 3. Aquí ens limitem a copiar alguns exemples de desordre d'aquest tipus per tal que el lector tingui coneixement del defecte en qüestió:

- «Algunes de les crítiques que ha rebut Mikel Azurmendi per les seves desafortunades declaracions ("el multiculturalisme és una gangrena", va afirmar), erren el tret en considerar que el multiculturalisme és sinònim, per exemple, d'integració. Contra el que se sol creure, el multiculturalisme no té res a veure amb la integració, ni amb l'intercanvi i la pluralitat culturals, ni amb la democràcia, ni amb el respecte als drets humans. El contrari és cert: el multiculturalisme, en defensar *tout court* la coexistència de diverses cultures en un mateix espai, pot obrir la via que dugui vers una societat que no integri cultures ni persones, no intercanviï valors culturals, i no respecti ni la pluralitat ni la democràcia ni els drets humans» (*Avui*, 1-3-2002, p. 21; en el fragment subratllat, el «tema» és *és cert*, i per això ha d'anar en primer lloc, i el «rema» és *el contrari*, i per això ha d'anar en segon lloc) > ... *drets humans. És cert el contrari: el multiculturalisme ...*

- «L'escombriaire mai no truca» (títol d'un relat) i «Ell mai no ho faria» (eslògan d'una campanya contra l'abandonament de gossos; tots dos exemples recollits per Albert Jané dins LLENGUA NACIONAL, núm. 38; com que el mot *mai* constitueix el «rema», ha d'anar al final de la frase) > *L'escombriaire no truca mai / Ell no ho faria mai.*

- «Des de mitjan mes de juny i fins pràcticament avui m'he estat poc a Valls. Hi he tornat, però, cada dia al vespre. Com sempre, el campanar de Sant Joan m'ha donat la benvinguda de lluny estant. Però amb el campanar no en tinc prou, és clar. Així que he pogut, doncs, m'he passejat tranquillament per Valls. O no tan tranquil·lament, si compto que des del Pati, que ara tenim tan poc acollidor, fins a la plaça del Blat vaig comptar deu persones que caminaven parlant soles i

en veu alta, gesticulant, rient i fins i tot cridant. Ah! Mòbils!» (d'un original, abans de ser corregit; el mot *tranquillament* constitueix el «rema» del segment subratllat i, per tant, ha d'anar al final; de passada hi evitarem una repetició) > ... *Així que he pogut, doncs, m'he passejat per la ciutat tranquil·lament. O no tan tranquil·lament ...*

NOTA: Existeixen altres casos de desordre en la construcció de les frases però que decididament pertanyen més a la sintaxi que a l'estilística i per això no els tractem aquí. Així, els defectes en l'ordre de col·locació dels adjectius en relació al substantiu, per als quals podeu veure Obs/1, pp. 105-109, o bé, més breument, CC2, pp. 60-61; també la qüestió de l'ordre de col·locació dels pronoms febles en les perífrasis, qüestió estudiada pel gramàtic Albert Jané dins *Llengua Nacional*, núm. 61 (IV trimestre 2007), pp. 18-19. ♦

CLAU BIBLIOGRÀFICA

- CC1: Josep Ruaix i Vinyet, *Català complet / 1*, 2^a ed., Barcelona 2006
- CC2: Josep Ruaix i Vinyet, *Català complet / 2*, 2^a ed., Barcelona 2007
- DCC: *Diccionari castellà-català*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona 1985
- DIEC2: *Diccionari de la llengua catalana*, 2^a ed., IEC, Barcelona 2007
- GEC: *Gran enciclopèdia catalana*, 2^a ed., Barcelona 1986-1989
- Obs/1: Josep Ruaix i Vinyet, *Observacions crítiques i pràctiques sobre el català d'avui*, vol. I, Moià 1994
- Obs/2: Josep Ruaix i Vinyet, *Observacions crítiques i pràctiques sobre el català d'avui*, vol. II, Moià 1995
- Pràctiques de correcció / 2*, de Josep Ruaix i Vinyet, Moià 1995
- Punts conflictius de català*, de Josep Ruaix i Vinyet, Barcelona 1989